

MEDEDELINGENBLAD
van de
NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP
voor
INDIVIDUAL PSYCHOLOGIE

20e jaargang, nr. 3

april 1971

Redactie: J.A. Delhez - Velp
G.H. v. Asperen - Lunteren

Redactieadres: Mevr. L.M.C. Richard-Stuurman
Pippelingstraat 60, Den Haag, Telefoon 070 - 68 34 22

GESPREGSGROEPEN

Na de „Oproep” in het mededelingenblad van januari 1971 hebben zich ongeveer 30 deelnemers aangemeld.

We hebben contactadressen gevonden voor de volgende plaatsen en hun omgeving: Amsterdam, Alkmaar, Bussum, den Haag en Haarlem. Iedereen heeft bericht gehad zodat de gespreksgroepen in maart van start konden gaan.

Mocht U zich nog aan willen sluiten, dan kunt U zich daarvoor bij ondergetekenden melden, die U het dichtstbijzijnde contactadres zullen doorgeven.

Voor Rotterdam kregen wij nog niet voldoende aanvragen binnen om daar een groep te kunnen vormen. Jammer voor degenen die wél voelden voor het plan - maar misschien reageren er nog enige leden op *dit* bericht.

Van enige kursisten kregen we op onze oproep eveneens positieve reacties. We hopen dat deze na de grote vakantie ook mee zullen gaan doen.

Namens de commissie van voorbereiding:

Mevr. H.C. Bielle, Kleverlaan 33, Bloemendaal, telefoon 023 - 25.13.13.

Mevr. D. v.d. Nieuwenhuizen-Mettivier Meyer, Watteastraat 46', Amsterdam-Z, telefoon 020 - 73.24.76.

Mevr. B.J.M. Strobosch-v. Duijne, Raphaëlstraat 18', Amsterdam-Z, telefoon 020 - 79.43.63.

HET BELEID VAN DE KINDERRECHTER BIJ UITHUISPLAATSING VAN KINDEREN

Verlag van de voordracht van de heer Mr. S. Slagter, Kinderrechter te Amsterdam, gehouden op 21 november 1970.

Alvorens tot het eigenlijke onderwerp te komen geeft spr. enige algemene informatie omtrent kinderbescherming, kinderrecht, de rol van de kinderrechter in dit verband en de juridische achtergronden.

Zoals waarschijnlijk bekend worden de kinderbeschermings-internaten bevolkt door een aantal kinderen, die daar geplaatst zijn door DE SOCIALE DIENST, DE OPENBARE GEZONDHEIDSZORG, DE VOOGDIJVERENIGINGEN en DE KINDERRECHTER. In totaal zijn er in Nederland ca. 350 kinderbeschermings-internaten (groot en klein door elkaar gerekend) met vele duizenden pupillen, waarvan een aantal door de kinderrechter geplaatst wordt.

De kinderrechter kan langs twee verschillende wegen een rol spelen bij de plaatsing n.l. de *strafrechtelijke*- en de *civielrechtelijke* weg.

1. Bij de *strafrechtelijke* weg betreft het een kind, dat na het plegen van een delict, bij de kinderrechter wordt voorgeleid. Deze kan het „in voorlopige hechtenis” nemen in afwachting van zijn berechting en het daartoe in een jeugd-detentiehuis of observatie-huis plaatsen, teneinde een volledig beeld te krijgen van de persoonlijkheid van het kind en zijn sociale omstandigheden.

Na de veroordeling kan een vrijheidsstraf worden uitgesproken, een arreststraf van hoogstens 14 dagen of een tuchtschoolstraf van max. 6 maanden.

2. De *civielrechtelijke plaatsing* is gebaseerd op het feit, dat het kind thuis niet die verzorging en opvoeding krijgt, waarop het recht heeft. Deze groep betreft minderjarigen van 0 - 21 jaar in tegenstelling tot die onder 1. genoemd, die betrekking heeft op de leeftijd van 12 - 18 jaar.

De plaatsing door de VOOGDIJVERENIGING is een duidelijke zaak. Deze heeft het volledige gezag over de kinderen wanneer de ouders hun ouderlijke macht (= zeggingschap) over de kinderen hebben verloren, hetzij door ontzetting uit of ontheffing van de ouderlijke macht.

Bij de SOCIALE DIENST of OPENBARE GEZONDHEIDSZORG komt de plaatsing tot stand op basis van vrijwillige medewerking van de ouders. Plaatsing door *de kinderrechter* is echter minder duidelijk. De laatste kan n.l. alleen dan een kind uit-huis-plaatsen wanneer er een gezagsbeperkende maatregel getroffen is, hetgeen zeggen wil, dat de ouders wèl de ouderlijke macht behouden, maar er toch zoveel inbreuk op gemaakt is, dat de kinderrechter ermee gemoeid wordt en deze in het belang van het kind, zelfs tegen de wil van de ouders in, een maatregel t.a.v. het kind kan treffen. Zo'n gezagsbeperkende maatregel is bv. de „onder toezichtstelling” of gezinsvoogdij, waarbij een gezinsvoogd voortdurend rapport uitbrengt aan de rechter. Als de laatste nu op grond van de informatie een uithuisplaatsing gewenst vindt, maar bij deze beslissing op tegenstand van de ouders stuit dan kan hij desondanks tot uithuisplaatsing overgaan. In dit geval maakt de rechter dus inbreuk op het recht van de ouders om zelf te mogen beslissen wat er met hun kind gebeuren moet. Het gaat hierbij om het afwegen van belangen: enerzijds het respectabele belang der ouders om zelf te mogen beslissen en anderzijds het belang van het kind.

Juist de laatste tijd is er nog al wat beroering rondom de kinderbescherming, van buitenaf door de publiciteitsmedia en van binnenuit door het onbehagen bij de kinderbeschermers zelf, hetgeen tot allerlei kritiek leidt. De laatsten willen o.a. de gehele kinderbescherming

uit het justitionele verband halen en deze overbrengen op Maatschappelijk Werk, uitgaande van de stelling, dat kinderbescherming hulpverlening is, welke als zodanig niet bij Justitie thuishoort.

De Heer Slagter meent evenwel dat hier een misverstand ligt. Men ziet n.l. over het hoofd, dat zij, gebaseerd op vrijwilligheid, toch gebruik zal moeten kunnen maken van enige autoriteit om tegenwerkingen, die de hulpverlening in de weg kunnen komen te staan te doorbreken.

Ook waar het gaat om het afwegen van belangen blijft het goed dat de onpartijdige rechter, die daarvoor is opgeleid en de nodige ervaring heeft, het laatste woord heeft.

Wanneer b.v. de kinderbescherming zou ressorteren onder maatschappelijk werk en de directie van een tehuis adviseert tot verlenging van de uithuisplaatsing van een bepaald kind, dan kunnen onmiddellijk moeilijkheden ontstaan wanneer de ouders zich hiertegen verzetten en de maatschappelijk werker tegen de wil van de ouders in zou gaan handelen. In dit geval wordt tegelijk de vertrouwensbasis verbroken en kan van verdere samenwerking geen sprake meer zijn.

Tegenwerking van de ouders is vaak begrijpelijk rekening houdend met de sterke ambivalentie tussen verstand en gevoel gepaard met schuldgevoelens wanneer b.v. het kind erop aandringt de uithuisplaatsing te beëindigen.

Hier zou juist een neutrale autoriteit als de kinderrechter uitkomst kunnen brengen. Daarom meent spr. dat het verlangen van de activisten onder de kinderbeschermers het gehele werk onder te brengen bij M.W. niet helemaal terecht is.

De achtergrond van hun streven is evenwel anders. Men meent n.l. dat bij overgang van de kinderbescherming naar M.W. er ruimer gesubsidieerd kan worden door het ministerie van C.R.M., maar desondanks is het van belang op het bovenstaande te wijzen omdat het hier een kernpunt raakt n.l. dat er *een autoriteit, een rechter moet zijn, die de belangen afweegt en die zo nodig een knoop bij de hulpverlening kan doorbreken.*

In Amsterdam zijn er 1800 onder toezicht gestelde kinderen tussen de 0 en 2½ jaar, waarvan het merendeel zich beweegt in de groep van 10 - 15 jaar. Hiervan is 1/3 in internaten geplaatst, een verhouding, die ook ongeveer landelijk geldt. Een zeer klein gedeelte is geplaatst met volledige toestemming der ouders en een ander klein gedeelte juist met felle tegenstand, maar het merendeel der kinderen is geplaatst met ambivalente gevoelens der ouders. De justitionele kinderbescherming heeft daarom steeds te maken met meer of minder verzet van de ouders. Dit is eigenlijk een normale zaak, want zouden de ouders vrijwillig hun medewerking geven en er van verzet geen sprake zijn, dan zou inderdaad de kinderrechter overbodig zijn en de justitie zich moeten distantiëren van de kinderbescherming.

In de praktijk komt het vaak neer op een eerste plaatsing op basis van vrijwilligheid, waarna de ouders op een gegeven moment de kinderen weer naar huis halen. Na verloop van tijd wordt opnieuw plaatsing aangevraagd omdat het toch weer mis gaat. De G.G.D. echter, die reeds lang lering heeft getrokken uit de ervaring dat de ouders tegen elk advies in de kinderen weghalen, stuurt hen dan naar de Raad van de Kinderbescherming.

De Kinderbescherming kan echter nooit zonder meer uit huis plaatsen. Zij kan slechts handelen binnen het raam van een Kinderbeschermingsmaatregel m.n. van de „onder toezicht stelling”.

Het hoeft niet te verbazen dat de kinderbeschermers zoveel weerstand oproept, want dat zit a.h.w. in het spel opgesloten. Men beluistert dan ook steeds het verwijt: „Wij zijn het er niet volledig mee eens en toch handelt de overheid tegen onze wil in”.

Het is inderdaad een kwetsbaar punt, dat de overheid tegen de wil der ouders in, ingrijpt in het uitermate particuliere leven van het gezin.

Een ander punt is wel, dat de kindbescherming op tal van punten achter is geraakt.

HET BELEID VAN DE RECHTER BIJ HET UIT-HUIS-PLAATSEN.

Het is nog niet zo lang geleden dat de Kinderrechter zich liet informeren over de vraag of het kind thuis wel een optimale kans kreeg om zich te ontplooiën. Luidde het rapport: „niet voldoende opgevoed en niet voldoende verzorgd”, dan was zijn conclusie al gauw: „uit huis plaatsen”. Dit had tot gevolg, dat de „Tehuizen” met lange wachtlijsten hadden te kampen waardoor kinderen soms tot een jaar toe op plaatsing moesten wachten.

In de laatste tijd is daar een kentering in gekomen. Men is zich meer kritisch gaan afvragen of het kind met problematisch gedrag misschien niets anders vertoont dan een *conflict-situatie in het gehele gezin*.

Door deze vraagstelling wordt de uit-huis-plaatsing geheel aanvechtbaar, want hierdoor zou het kind in een geïsoleerde positie geplaatst zijn en maakt men het mogelijk bovendien tot zondebok, waarop alle gezinsproblemen geprojecteerd worden. Men zou daarom moeten zoeken naar de mogelijkheid van een gezinsbehandeling. Deze problematiek leidde tot een verscherping van de selectie der gevallen, die in aanmerking voor een uit huis plaatsing moeten komen. Dit heeft niet alleen bij de Kinderrechter geleid tot zeer grote matiging bij de uit-huis-plaatsing, doch mede tot gevolg gehad, dat de overige plaatsende instanties dezelfde koers volgden.

Het is een verheugend feit, dat een kind thans in principe ook op ethische gronden niet te vlug uit het gezin wordt weggehaald. De K. rechter weet weliswaar het één en ander van het gezin af, maar niet met zekerheid wat ervoor in de plaats te bieden is. Met het vaste gegeven van een goed geleid internaat is nog lang niet alles gezegd. Men moet nog afwachten hoe de overplaatsing verloopt, of de behandeling in dit speciale tehuis bij dit speciale kind aanslaat enz.

Het is zeker niet zo zeer vanwege de overschatting van de banden des bloeds of het biologisch gegeven, dat men voorzichtig is een kind te vlug uit het gezin te halen. Ook bij het Maatsch. Werk, de psychologie en de psychiatrie is men daar voor een belangrijk deel op terug gekomen.

Men ziet het kind thans meer als een logisch onderdeel van het gezin, m.a.w. het vormt een logische en ook een historische eenheid met z'n ouders, broertjes en zusjes.

I.p.v. de uit huis plaatsing is thans in de eerste plaats BEGELEIDING VAN HET GEZIN nodig, waarbij onmiddellijk de vraag rijst naar de hoedanigheid van de begeleiding. In de laatste tijd komt hoe langer hoe meer de z.g. GEZINSBEHANDELING centraal te staan. Hieronder is een psychotherapeutische behandeling te verstaan van het totale gezin inclusief het problematische kind, dat geenszins centraal gesteld wordt doch evenals de andere gezinsleden zijn eigen rol ingevoegd krijgt in de gehele gezinssituatie.

Desondanks blijft voor bepaalde categorieën kinderen een uit-huis-plaatsing noodzakelijk.

1. voor kinderen, waarbij de gezinsbehandeling niet of onvoldoende aanslaat bij de potenties van het kind, zodat het binnen het gezin geen ontplooiingskansen heeft.
2. voor kinderen, die zo problematisch zijn, dat alleen een behandelingsmethode buitenshuis hen kan helpen.
3. voor kinderen, die terugvallen op de oude problemen of voor wie de spanningen thuis dusdanig zijn, dat bv. echtscheiding de enige weg is, of waar de moeder het huis heeft verlaten en de vader met de kinderen zonder hulp achter blijft.

In al deze gevallen wordt er evenwel naar gestreefd de internaatsperiode zo kort mogelijk te houden, omdat een tehuis, al zal het ernaar streven de gezinsverhoudingen zo dicht mogelijk te benaderen, hierin toch nooit geheel kan slagen. Wisseling van personeel maakt dat de kinderen zich òf niet kunnen identificeren òf door breuk met een geliefde leid(st)er

dezelfde ervaring opdoen als thuis, waar zij zich alleen gelaten of verstoten voelden.

De onderbezetting der tehuizen zou geen zorg behoeven te baren. Opheffing of sluiting van enkele hiervan zou eveneens geen bezwaar behoeven te zijn. De zorg betreft hier echter de financiering. De tehuizen krijgen n.l. behalve een bescheiden totaal-bedrag, een daggeld per kind uitbetaald. Is de bezetting voltallig, dan kan uit deze gelden voor de kinderen gezamenlijk allerlei georganiseerd worden, buiten kleding en voeding om. Bij een kleine bezetting gaat het bedrag per kind geheel op in de eerste levensbehoeften en blijft er niet genoeg voor de noodzakelijke opvoedkundige en creatieve behoeften over.

Dit brengt met zich mee, dat de directies der tehuizen kinderen soms langer vasthouden dan strikt noodzakelijk is. Men moet hierbij niet denken aan kwade trouw. Waar bij het bestaan van wachtlijsten de neiging bestond sommige kinderen iets vroeger af te voeren, heeft men nu de gelegenheid tot een langer verblijf te adviseren. Mede hierdoor is het noodzakelijk tot een geheel andere structuur te komen van de kinderbescherming.

Spr. eindigde zijn voordracht met een viertal mogelijkheden en wensen. Ten eerste wordt momenteel gedacht aan een regionale indeling. Iedere regio zou daarbij een bepaald aantal tehuizen moeten hebben aansluitend op de bepaalde problematiek van het kind. De aanvraag zou in dit geval moeten geschieden via een centraal bureau ter besparing van veel kostbare tijd, die thans verloren gaat met het zoeken naar een plaats. Vervolgens zouden de tehuizen een grotere totale vergoeding moeten ontvangen voor de gehele exploitatie met daarnaast een extra vergoeding per kind en per dag.

Tenslotte leeft de wens, dat er een veel ruimere subsidie zou moeten worden gegeven voor het preventieve werk n.n.v. de reeds eerder door spreker uiteengezette gezinsbehandeling.

Als vierde en laatste punt rest nog de vraag in hoeverre het mogelijk zal zijn, dat de hulpverlening voor een bepaald kind in het gezin zoveel mogelijk in één hand blijft. Momenteel is de situatie zo, dat dat voor veelvuldige wisseling de gezinnen met diverse elkaar opvolgende maatsch. werkers te maken krijgen, waardoor veel goede hulpverlening niet tot stand gebracht kan worden.

L.M.C. R.-St.

„DE HUIDIGE KRISIS IN HET WAARDEBESEF”

Verslag van een lezing gehouden te Amsterdam op 23 januari 1971 door de Heer Dr. J.C. Schuurman, psychiater te Amsterdam.

Spr. begint met vast te stellen dat het gekozen onderwerp van zeer veel belang is, gezien de kenteringstijd waarin wij leven.

Allereerst valt op te merken dat het individu, zowel als de cultuur, gebaseerd zijn op een bepaald waarde-gevoel of waarde-besef. In de cultuur bepaalt het gevoelsleven de waarde. Waarde geeft altijd verbindingen en spr. noemt hier o.a. als voorbeeld het geld, omdat het ruilmogelijkheden representeert. Waarde geeft ook verrijking van het leven. Voor zover een cultuur één of meer waarden verwerkelijkt heeft zij een verrijkende invloed op het leven van de mensheid.

Dit geldt ook voor het individu en er is te wijzen op het grote belang voor een mens een

gevoel van eigenwaarde te hebben in tegenstelling met een minderwaardigheidsgevoel. *Iemand moet het besef hebben, dat hijzelf iets representeert dat de moeite waard is en een bijdrage tot het geheel.*

Op etisch gebied is een waarde datgene wat de moraal verrijkt en goed laat functioneren in het geheel van de gemeenschap. Verder gaat spr. nader in op de waarde op religieus gebied.

Waarde is met gevoel verbonden, immers gevoel is afkomstig van onze tastzin, waarmee we communicatie hebben met de ander. Wij spreken dan ook van aanvoelen. Gevoel is dus het uitgangspunt voor het leggen van verbindingen en vandaar is bij waarden te spreken van waardegevoel.

Ook is te wijzen op de correlatie tussen waardegevoel en het gevoel voor zin. Zin is altijd de totaliteit van een aantal woorden die een geheel vormen. Dus zingevoel wil zeggen gevoel voor de totaliteit. Het is waardegevoel dat ons het zinvolle doet beleven.

Waardegevoel en waardebesef is ook te zien als de weg waarlangs we ons concept vormen omtrent de mens in een bepaald tijdperk m.a.w. aan elk waardegevoel is een antropologie verbonden. Waar het waardegevoel aangetast wordt, of teveel bij een mens ontbreekt, komt een groot gevoel van onbehagen. Hierbij aansluitend noemt spr. de rol, die revolutionairen spelen, zowel vroeger als nu. Het is altijd ontzagwekkend te zien hoe revolutionairen bereid zijn alles op het spel te zetten om iets bij te dragen in de richting van hun doel. Ook in onze tijd zijn hiervan prachtige voorbeelden te zien o.a. in de strijd van Tsjiang K'ai-sjek met Mao Tse-toeng, waarbij het herhaaldelijk voorkwam dat revolutionairen als levende projectielen, zelf gebonden aan springstof, zich voor een auto van een tegenstander wierpen alleen om hun leven een waarde te geven. Een tweede voorbeeld is de risico's die vliegtuigkapers (kort geleden nog een zeer jonge vrouw) hebben genomen, waaruit te zien is hoe fundamenteel het waardegevoel is.

Komend tot onze tijd weten we dat er een crisis is in onze cultuur, in het waardegevoel en in de normen, een crisis die al in de vorige eeuw is begonnen. Op alle terreinen van onze cultuur is een verandering, of een verdwijning van normen waar te nemen (op het gebied van de seksualiteit, de pornografie, abortus etc.).

Bij dit soort krisissen vormen zich steeds 3 groepen:

1. de conservatieven, die pessimistisch worden en schermen met decadentie
2. de groep, die het zeer belangrijk vindt oude waarden van hun kracht te beroven en alles wat hierop berust te vernietigen, zonder te kunnen aangeven wat er dan voor nieuws moet komen
3. de groep, die de pioniers zijn van het nieuwe, dat bezig is door te breken.
Deze pioniers zien wij gelukkig overal verschijnen in kleine kernen en natuurlijk niet in gezamenlijke overeenstemming over een doel. Het zijn individuele opvattingen en geen communis opinio.

Die 3 groepen ontstaan noodwendig, en zijn altijd in de geschiedenis ontstaan. Van de vroegste tijd tot heden zijn er waarde-niveaux geweest. Altijd werden door een crisis heen de oude waarden vervangen door nieuwe, echter zonder het oude geheel te verwerpen. Het werd opgenomen in het nieuwe of bleef ondergeschikt bestaan. Voor de interessante voorbeelden die spr. hiervan uit het verleden geeft, is helaas geen ruimte in dit verslag.

Het idee, dat mensen zich geroepen voelen offers te brengen, zelfs van hun leven blijft nog altijd in onze ziel bestaan.

Bij het nagaan van de verschillende waarde-niveaux in de geschiedenis, refereert spr. aan een studie van Prof. Maslow, die vooral de nadruk heeft gelegd op de *totale mens* en die bijzonder geïjverd heeft tegen de psychologie, die de mens in stukjes deelde, waarbij nauwelijks meer geweten wordt of de mens een ziel heeft.

Het eerste waarde-niveau, dat we in de mensheid zien, is *de waarde van het leven zelf*. Wat hieruit voortkomt is zelfhandhaving zonder meer, verband houdende met de vele bedreigingen, waaraan de primitieve mens bloot stond. Spr. gaat met voorbeelden hierop uitvoeriger in en maakt daarbij tevens een treffende vergelijking met een pasgeboren kind.

Het tweede waarde-niveau vooronderstelt *enkele verworvenheden*, die de mens na zijn eerste stadium ontwikkelt, want het leven zelf blijft nog steeds de basis van alle waarde-niveaux. Zo zien we na de zelfhandhaving, de waarde van geborgenheid, naar gemeenschap, naar stamgevoel opkomen. De geborgenheid in de stam wordt gedragen door traditie en zo ontstaat de traditionele mens. Via de voorouders voelde de primitieve mens zich verbonden met het kosmisch geheel, en via dit laatste had hun leven voor de stam een zin.

De faktor dat er telkens een volgend waarde-niveaux komt, is de drang naar bewustwording.

Het derde waarde-niveau ontstaat door de ontdekking dat trouw aan de traditie en een betere organisatie van de benodigde arbeid energie vrij maken. Deze vrijkomende energie maakt vanzelf dat men een grens gaat overschrijden. Door het ontwakende ik-bewustzijn ontdekt de mens niet meer beperkt te zijn tot het noodzakelijke minimum. Gelet op de twee machten in de ziel t.w. de erotische en de egotische, zien wij in de eerste plaats de *egotische* kant, het machtsstreven zich ontwikkelen. De mensheid voelt meer te kunnen dan het zorgen voor het allernodigste en er ontstaat een drang naar expansie, waarvoor ook eventueel een medemens te gebruiken blijkt. In de tweede plaats gaat men op het gebied van de *erotiek* voelen, dat lustbevrediging uitgebreid kan worden. Men wordt begeriger en zo zien we dat het „ik” langzamerhand een macht op zichzelf wordt met het kenmerk van een nooit te vullen bodemloze put. Een noodzakelijk gevolg van deze ontwikkeling is de splitsing tussen de machthebbers en de onderworpenen, degenen die exploiteren en zij die geëxploiteerd worden. Wel is op te merken dat de ongelimiteerde uitbreiding van dit machtsstreven gebreedeld wordt door een waardebesef.

Men gaat n.l. aan deze splitsing tussen machthebbers en onderworpenen een kosmische sanctie geven. Het zijn de voorouders (ook de goden) die de machthebbers het recht gaven macht uit te oefenen, terwijl de onderworpenen de opdracht kregen zich te onderwerpen en de machtigen te dienen. Zo komt op de stelling „macht is recht”.

We zien dus dat het derde waardebesef gericht is op de zin, op een soort rechtvaardiging van de splitsing, die zich bij de mensen ontwikkelt. Ook dit waarde-niveau speelt in ons leven nog steeds een rol.

Uit dit derde niveau ontwikkelen zich nu twee tendensen om de splitsing meer tolerabel te maken. Bij de eerste gaat men van de nood een deugd maken. De onderdrukten voelen zich eigenlijk verworpen en liefdeloos behandeld, maar zijn nog niet zo ver dat zij zich afvragen waarom die machtigen door het lot uitverkoren zijn geworden. Intussen willen zij toch ook een zin voor hun leven vinden uitgedrukt in het gevoel, dat gehoorzaamheid en onderwerping een deugd moet zijn, die de goedkeuring heeft van de Hogere Machten de Goden. Dit wordt tenslotte de religieuze tendens tot zelfopoffering, tot ascese en tot het zoeken naar het heil in een hiernamaals. Braafheid en vroomheid voeren nu tot een diepere bevrediging, die inderdaad velen zielsrust geeft. Het idee van een hiernamaals gaat de plaats innemen van de realiteit. De religieuze erotiek voert langs de weg van een „ideaal-ik” (voor het besef van deze onderdrukten) tot verlossing door zelfverloochening. Op dit niveau is het waardebesef geheel bepaald door de grondgedachte van het offer.

Ook hier toont spr. weer een treffende vergelijking aan met wat zich afspeelt in het innerlijk van een kind tussen 14 en 18 jaar, wanneer onvoldoende is gezorgd, dat het zichzelf kan zijn.

Dit is dan één weg uit de impasse van de tweespalt, ontstaan uit een vorig stadium. Maar er is een andere weg, die opkomt uit de twijfel of de eerste weg wel de juiste is. Naarmate het n.l. een voldoende aantal mensen in een kultuur-stadium niet meer bevredigt zich allerlei

opofferingen te getroosten, waarbij toch geen waardering gevonden wordt voor het eigen-zelf, komt langzamerhand door het groeiende ik-bewustzijn een twijfel op of dit wel de juiste weg is. Het meest treffende voorbeeld is de Boedha, die eerst de weg insloeg van de strenge ascese om het heil van de geest te vinden en die tenslotte helder en kritisch genoeg was om in te zien, dat deze weg dood loopt. Pas daarna vond hij het verlichtende inzicht dat er een veel natuurlijker en veel edeler weg is om het leven zijn waarde te geven.

Bij de ontwikkeling van dit *vierde waarde-niveau* ontstaat weer de drang er bovenuit te komen. Het blijkt n.l. niet meer uit te houden altijd zijn heil te verwachten van een hier-namaals.

Na twijfel en opstandigheid tegen het oorspronkelijke concept kondigt zich een nieuw waarde-niveau aan. *Dit nieuwe waarde-niveau is nu het zoeken naar de synthese.* Het ik-bewustzijn heeft nu zowel het streven naar macht als het prijs geven hiervan leren kennen. Er begint het gevoel te komen om zelfstandig (zonder kosmische sanctie) van het leven iets te maken. Naarmate de twijfel groeit, wordt het idee van de godheid, die die opofferingen eist, ondermijnd en keert men zich tot de aarde terug. Men krijgt het gevoel er zelf voor te moeten zorgen een gelukkig mens te worden. Een parallel is hier weer te trekken met kinderen in de puberteit.

Op te merken valt dat dit stadium gevoerd heeft tot het materialisme. Men wil zelf de werkelijkheid leren kennen en het krachtenspel beheersen. Men wil zelfstandig en nuchter van deze wereld iets maken waar men plezier in heeft. Men richt zich op wetenschap en techniek en maakt zich los van een hogere sanctie, gaat streven naar welvaart en krijgt het idee dat welvaart de waarde is om zich voor in te zetten.

Belangrijk is het te constateren dat hier het egotische en het erotische samengaan. Het is niet alleen gericht op het welbevinden van de *individu*, maar ook op dat *van de gemeenschap*. Tegelijk echter gaat deze zelfstandigheid gepaard met een kritische instelling. Via het reële-ik, waarbij het ideaal-ik een veel kleinere rol wordt toebedeeld, gaat men geheel uit van eigen verlangens op egotisch en erotisch gebied.

Wij naderen nu steeds meer onze tijd. We zitten midden in dat welvaartstreven, maar horen toch tegelijkertijd de roep het niet te overschatten en het als laatste woord te beschouwen. Het probleem wordt nu om zowel aan de egotiek als de erotiek een grotere plaats te geven. Zo begint door te breken *dat de mens niet alleen te maken heeft met zichzelf maar ook met de ander* en *dat hij dat ook wil*. Langzamerhand gaat men inzien dat welvaart *alleen* voor het geluk van een mens niet voldoende is en ontdekt men dat gemeenschapsleven een belangrijk onderdeel van de maatschappij-opbouw moet worden.

Zo groeit dan het *zesde waarde-niveau* dat spr. zou willen noemen de *sociocratie* wat zeggen wil, dat de waarde van het leven moet worden gezien als *samenwerken met de ander en met het geheel*. Terwijl men dus bezig is welvaart te creëren, begint al direct de twijfel op te komen. Van alle kanten van de wereld dringen zich n.l. noden op, waarvan men begint te begrijpen dat die niet alleen maar met welvaart kunnen worden gelenigd. Men begint te begrijpen dat welvaart een *relatief* begrip is en dat het gaat om *welzijn*.

Wanneer wij nu komen bij het *zevende waarde-niveau* komt het begrip op dat het streven naar welvaart de wereld langzamerhand onleefbaar dreigt te maken.

Alweer uit het exces van het éne waarde-besef komt de noodzaak op van een nieuw niveau. Het begint duidelijk te worden dan het niet alleen gaat om welvaart, maar om het *welzijn* en dat dit de hele menselijke persoonlijkheid omvat, *óók zijn geestelijke behoeften*. Het wordt duidelijk dat de aarde niet onbeperkt is te exploiteren, maar dat ze *ontgonnen en geliefd dient te worden*.

Zo komt dus via die sociocratische weg, waarbij men voor allen een bepaald geluk wil creëren, een nieuw bewustzijn op, dat ons eigenlijk weer terugvoert naar het individu. De taak van de maatschappij blijkt te zijn de *individuatie* te bevorderen, wat zeggen wil *dat*

een mens zichzelf wordt, een geheel wordt en creatief wordt. Naast fysieke volksgezondheid begint zich steeds duidelijker af te tekenen, dat geestelijke volksgezondheid noodzakelijk is.

Hiermede is een kenterings-fase gaande, die voor de hele wereld van principiëel belang is. Langs deze weg begint men te komen van grijpen naar begrijpen of anders gezegd van *hebben* naar *zijn*. Het waarde-besef van dit niveau richt zich op het unieke van de menselijke persoonlijkheid. Dit betekent een principiële kentering. We kunnen zeggen dat de vorige niveaus met het accent op veroveren, najagen etc. nu voorbij is en dat het thans gaat om *het zijn* van de individu *als mens* in alle eenvoud.

Maar deze kentering heeft een tweede kant. Het blijkt n.l. dat de echte persoonlijkheid waarbij het individuatie-proces zich voltrekt, zelfstandig is en moet zijn, wil putten uit eigen bron, moet te voorschijn komen uit eigen creativiteit op alle terreinen met tenslotte de creatie van een menswaardige wereld.

Dit leidt tot het achtste waarde-niveau n.l. tot de ontplooiing van ieder individu ter wille van de ontplooiing van de gehele mensheid, niet omgekeerd. Pas op deze wijze krijgt de verkenning van de kosmos, waarmee men nu op zeer primitieve wijze begonnen is, een veel grotere betekenis. Door gezamenlijke inspanning, door vrijkomen van energie en wanneer voldoende mensen hun eigen creativiteit hebben ontdekt, zal naast het accent op „het zijn” van de mens „het worden” begrepen worden als fundamenteel. Men gaat inzien dat „zijn” en „worden” een ritme vormen met elkaar en onafscheidelijk verbonden zijn. *Er is geen statisch zijn*, er is een zijn in de kiem dat vraagt om worden in openbaring en dat laatste voert weer naar een nieuw zijn in de kiem. Hiermee komt het accent te liggen op het leven van het leven zoals het is, aanvaarding van en geboeid zijn door de mensen in hun verscheidenheid zowel van karakters als aanleg. In deze twee stadia van „zijn” kan men pas goed de tegenstellingen, die de wereld verscheurd hebben opheffen en een synthese vinden. In dit stadium ontstaat de waardering voor intuïtie als voorloper naar ratio en niet omgekeerd.

De totaliteit van de mens wordt in dat geval geaccentueerd als een rechtstreekse afspiegeling van de kosmos.

Geen van alle specifieke waarde-niveau gaan verloren. We hebben ze allen in ons. We zien ze overal gemanifesteerd, zowel in het dagelijks leven als in de maatschappij. *Het gaat er echter om dat dit zevende en achtste niveau bij een voldoende aantal mensen doorbreekt.* Van daaruit alleen kan er een werkelijk menswaardige wereld worden opgebouwd.

Tot slot komt Dr. Schuurman op wat dit alles nu te zeggen heeft voor onze eigen tijd. Hij hoopt te hebben verduidelijkt dat de kentering, waarin we ons bevinden en de crisis in het waarde-besef noodwendig moesten voorkomen uit het voorgaande stadium. De onbewuste drang van het arche-type, dat zo'n kentering veroorzaakt voert noodwendig tot het volgende. Spr. maakt dan duidelijk dat aanvankelijk de pioniers, die de kentering als noodzakelijk voelen maar niet altijd begrijpen, wonderlijke gedragingen moeten vertonen. Zij kunnen er nog niet de juiste vorm aan geven en zijn daarom vaak onlogisch. Vanzelfsprekend behoeven wij dit niet allemaal te accepteren maar wel vraagt het om begrip, tegevoertreding. De kentering is aan de orde, zij is noodzakelijk en heeft in wezen een zeer goede grond. We moeten dus het waardevolle onderscheiden in de gebrekkige vormen, die de tendensen tot het nieuwe niveau vertonen. Altijd weer, in alle kenteringstijden hebben de progressieven en de reactionairen elkaar beschuldigd van destructie, maar in wezen is het zo dat *het leven zelf creëert dwars door alle controversen heen.*

J.H.R.

Wie door de bril van de argwaan kijkt, ziet zelfs rupsen in de zuurkool.

Wilhelm Busch.

RECLASSERING IN DEZE TIJD

Verslag van de voordracht van de heer J.N. Pijnaker, reclasseringsambtenaar te Rotterdam, gehouden op 23 januari 1971 te Amsterdam.

Reclassering is een vorm van Maatschappelijk werk. In de uitvoerige definitie, die het woordenboek geeft, komen twee termen voor, die de heer Pijnaker liever anders zou willen stellen. Het zijn de termen SOCIALE AANPASSING en ONMAATSCHAPPELIJK GEDRAG. Gaarne wil spr. hierbij een toelichting geven.

AANPASSING wekt de indruk, dat alle creativiteit in de client gedood wordt, waarbij hij tot een passieve, zich aan alle omgangsvormen conformerende robot gemaakt wordt, tot een gezelschapsmens zonder eigenheid.

Bedoeld zal echter moeten worden, dat men zijn eigenheid bewaart, doch haar constructief, sociaal aanvaardbaar leert hanteren zoals bij het voorbeeld van de client met sterk dominerende eigenschappen. Hem werd geleerd deze constructief te gebruiken door het geven van zwemlessen.

ONMAATSCHAPPELIJK GEDRAG is een sociaal verschijnsel dat in enigerlei opzicht nadelig is voor de voortgaande ontwikkeling van de menselijke emancipatie.

Het is onjuist dit verschijnsel alleen te zoeken bij de soc.-ec. zwakke laag het is evenzeer te vinden bij de soc.-ec. sterkeren. Dus niet alleen: leven van de steun en luieren, maar ook: huisjesmelken, profiteren van de woningnood, nalaten ernaar te streven dat iedereen gelijke opleidings- en ontplooiingsmogelijkheden krijgt, onderdrukken van arme bevolkingsgroepen door een kleine rijke bovenlaag (Brazilië).

Reclassering is dan wel Maatsch. Werk, doch onderscheidt zich van parochiaal-, ziekenhuis- en bedrijfsmaatsch. werk door zich te specialiseren op hen, die met de strafrechter in aanraking kwamen of dreigen te komen. Er is dus geen essentieel verschil tussen de reclassering en andere vormen van Maatsch. Werk. Zij wordt alleen geconfronteerd met ernstiger noodsituaties.

Er zijn 5 reclasserings verenigingen allen ontstaan uit particulier initiatief. Haar geschiedenis vangt aan met de oprichting van „Het Ned. Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen” in 1823. De activiteiten bestonden toen uit verbetering in de materiële omstandigheden, onderwijs en godsdienst-onderricht in de gevangenis, hulpverlening aan ontslagen gevangenen (kleding en werk).

Pas in 1913 ontstaat de behoefte aan reclassering op confessionele basis. Aan de materiële wordt immateriële hulpverlening toegevoegd bestaande uit het stimuleren van kerkbezoek. Men probeerde eigen leefvormen aan de reclassant over te dragen. Elk rapport uit die tijd bevatte opmerkingen over kerkbezoek, het houden van het Paasfeest en biecht-frequentie. Er was geen wetenschappelijk onderzoek.

In 1917 ontstaan o.a. uit de St. Vincentius-vereniging de R.K. Reclasseringsvereniging. Bestuursleden waren de reclasserders. Zij ontvingen de mensen gewoon thuis, het was een bij-baantje.

Geleidelijk aan krijgt de Recl. de vorm van maatsch. werk, uitgevoerd door beroepskrachten met een opleiding voor M.W. In 1920 komt de eerste ambtenaar. De huidige recl. ziet zich gesteld voor 3 taken:

A. *Voorlichting aan de rechtbank.* Op verzoek van de Off. v. Just., de Rechtercommissaris of ook wel van de client wordt een rapport samengesteld over het mogelijke ontstaan van het conflict, over *factoren in de persoon*, die hem tot het delict hebben verleid en over de *factoren buiten de persoon*, die hem naar het delict hebben gelokt.

Spr. gebruikte hier met opzet en terecht de woorden „verleid” en „gelokt” omdat deze factoren meestal seductieve elementen zijn, die de client niet tot het delict noodzaken. Daarbij wordt aangegeven langs welke weg de oplossing voor de problemen gezocht moet worden, zelfs met enkele aanwijzingen of opmerkingen omtrent de straf b.v. welke straffen vanuit hulpverleningsstandpunt voor deze client beslist ongewenst zijn b.v.

- a. ingeval bij detentie van de moeder het gezin sterk dreigt te disfunctioneren
- b. ingeval bij detentie van de vrouw, de man zijn suikerdieet niet meer kan volgen
- c. bij suicidegevaar.

B. *Celbezoek.* meestal gedaan door vrijwilligers en soms door beroepskrachten, die dan tevens met behandeling van de problematiek kunnen beginnen.

C. *Nazorg.* Ook thans bestaat deze uit materiële en immateriële hulp in de periode na de veroordeling óf, wanneer er geen detenering is geweest, direct volgend op de voorlichtingsfase. Zij is zoveel mogelijk gericht op een oplossing van de problematiek. Steeds is het doel van de relatie de client *te leren zichzelf te helpen*, zodat hij in de toekomst tot zelf-oplossende activiteit komt. Zou de reclassering dit kompas niet gebruiken en „van zich uit” oplossingen aangeven, dan zal client bij confrontatie met ieder volgend probleem weer vastlopen.

Welke mensen komen bij de reclassering terecht?

Blijkens de statistieken komen een groter aantal mannen dan vrouwen met de Recl. in aanraking. Het is mogelijk dat de vrouw, door haar aan-huis-gebonden positie, minder gelegenheid en ook behoeften heeft om met de samenleving in conflict te komen. Of dit in de toekomst zo zal blijven, wanneer in toenemende mate gehuwde vrouwen buitenshuis gaan werken, is natuurlijk niet te zeggen.

Aangaande de mannen is er momenteel een sterke daling van de criminaliteit te constateren tot en met de leeftijdsgroep van 25 - 29 jaar. De categorie van 16 - 20 daarentegen laat een stijging zien.

Over de oorzaak van daling en stijging wordt nog grotendeels in het duister getast, al heeft Dr. Buikhuizen er reeds een gissing aan gewaagd.

Bij de daling der crim. bij volwassenen zegt hij kan men denken aan de meerdere vrije tijd, die grotendeels binnenshuis wordt beleefd. Door de toenemende welvaart is het huis een comfortabele schulp geworden die bioscoop, verenigingen en cafébezoek volledig vervangt. Het meer *binnenshuis verkeren* werkt wat misdrijven betreft waarschijnlijk preventief.

Voor de jeugdigen gelden weliswaar dezelfde condities maar met tegengesteld resultaat. Het huis met de aan de T.V. gebonden ouders drijft hen de straat op. Vrije tijd, geld en bromfiets bieden de mogelijkheid tot meerdere contacten in de buitenwereld, waardoor de mogelijkheid tot delinquent gedrag toeneemt. Hun onvrede met de huidige samenleving is dan vaak de drijfveer.

Het beangstigende van de totale situatie bij de ontwikkeling van de crim. is echter volgens dr. Buikhuizen, dat er een proces gaande is, waarvan hoegenaamd niets met zekerheid geweten wordt. Onderzoek op dit terrein is een dringende eis en begint een beetje op gang te komen.

Met nadruk wil spr. erop wijzen dat zeer zeker niet alleen mensen uit de soc.-ec. zwakke groep in behandeling komen, al zijn ze in de meerderheid. Ook de soc.-ec. sterke groep (de rijkelui's zoontjes) is vertegenwoordigd. Zij hebben echter meer financiële middelen en misschien meer intellect (al moet hier nog wel een vraagteken worden gezet) om aan de arm van de justitie te ontsnappen.

Prof. Kloek, die een onderzoek heeft gedaan aangaande de persoon van de jonge delinquent kwam tot de volgende bevindingen:

Er wordt een grote achterstand in de *psychische rijpheid* geconstateerd, een onrijpheid in het gevoelsleven welke niet de intelligentie betreft. Vermogens als het resoneren op gevoelens en

uitingen van anderen, het integreren van nieuwe levenservaringen en het ontwikkelen van frustratie-tolerantie zijn niet of onvoldoende ontwikkeld. De jonge delinquent is nog min of meer een kind, dat niet tot binding met andere kinderen komt (zelfs niet in de jeugdbenden). Ook de verhouding tot ouderen alsmede de relatie tot de andere sekse kan hij vaak niet aan.

Als hoofdoorzaken ziet Prof. Kloek de affectieve verwaarlozing en de verwenning. Spr. constateert dan ook vaak de verwende levensstijl bij zijn cliënten. Zij voelen zich vaak eenzaam en in de steek gelaten, ze zijn angstig, al verbergen ze dat achter een masker van bravour, en voelen zich niet opgewassen tegen de eisen die het dagelijkse leven stelt. Ze zeggen zich niet thuis te voelen in deze mij.

De hr. P. merkt op, dat tegenwoordig echter niet alleen deze onrijpe persoonlijkheden bij de Recl. komen. Ook volwassenen, rijper levende persoonlijkheden, die bewust maatschappelijk kritiek leveren, komen in conflict met justitie en via deze bij de Recl. terecht. Zij vormen voor de Recl. een uitdaging, daar zij gedwongen wordt zich door hun problematiek eveneens in maatschappij-kritiek te verdiepen. Zij zien zich genoodzaakt tegen justitie en diens reactie op bepaalde gedragingen te opponeren.

Hoewel een gehele maatschappij-analyse hier niet op z'n plaats is, kan toch wel gezegd worden, dat onze samenleving gebaseerd is op: *individuele verantwoordelijkheid* dwz. niet verantwoordelijk voor elkaar, op *winstbejag* en op *eigenbelang*.

In onze maatschappij heerst een geest van strenge zakelijkheid en nuttigheid, waardoor de menselijke omgang meer en meer haar persoonlijk karakter heeft verloren. Wanneer de mens definieert als degeen die ontmoet en ontmoet wordt, dan blijkt dat de persoonlijke ontmoeting een steeds zeldzamer gebeuren is geworden, en dat de maatsch. is verontmenselijkt. We ontmoeten elkaar niet meer als mens, we wisselen niet meer onze persoonlijke gevoelens uit.

Door de bovengenoemde kenmerken en de individuele geestesgesteldheid van de maatschappij staan de mensen vreemd, onverschillig of zelfs vijandig tot elkaar. Het is niet voor niets dat de jongeren roepen: „Lief zijn voor elkaar” ook al kunnen zij er vaak niet aan beantwoorden.

Een ander gebrek van de huidige samenleving is dat ze *geen geborgenheid* en *geen gelegenheid tot avontuur* biedt, overal zijn veel belemmerende regels.

In het gezin zien we hetzelfde verschijnsel doorzetten en als onvermijdelijk gevolg verzwakt de emotionele (gevoels)band. De persoonlijke betrekkingen tussen de gezinsleden lijken minder talrijk en oppervlakkiger. „Iedereen gaat altijd ergens heen” of „is ergens mee bezig”. Men doet weinig meer „samen”, zelfs de maaltijden, toch altijd een punt van samentreffen, komen in mindere mate voor (de ouders eten in de kantine of snelbuffet en de kinderen vinden in het lege huis wel iets eetbaars). De functie van het gezin is verlaagd tot een plaats om te „tanken” en te „parkeren” (een garage-gezin). Materiëel komen de kinderen niets tekort. De keerzijde is echter de emotionele verarming, dwz. gebrek aan geborgenheid en veiligheid.

De opgroeiende jonge mens zoekt compensatie in bendevoering. Hier vindt hij status, machtsgevoel, geborgenheid en onderlinge solidariteit met de mogelijkheid tot gezamenlijk avontuur (diefstal, inbraak).

Voortkomende uit emotioneel onbeschermd gezinnen, waar vaak ook nog conflicten heersen, zijn ze verstoken van aandacht en liefde en niet in staat een eigen weg te gaan. „Ze hebben angst om op te groeien en het leven in te gaan” staat in het onderzoek. Zij voelen zich geïsoleerd en emotioneel gedwongen zich aan elkaar vast te klampen, om zich nog ergens aanvaard te voelen.

Deze neigingen vertonen ook andere maatsch. geïsoleerden. Men vindt ze bij de onderwereld der misdadigers, de gemeenschap der gevangenen, groepen dronkaards en ook bij immigran-

ten-groeperingen. Zelfs jonge apen, die de moeder-moesten ontberen, bleken bij elkaar troost te zoeken.

Het is niet moeilijk in te zien dat de benden, op basis van het bovengenoemde zich vijandig en destructief gedragen. Vele bendeleden zijn agressief. Deze agressiviteit bestaat echter niet alleen uit een terugslaan naar de volwassenen, die hen in de steek lieten, maar zij schijnen met hun agressie bovendien te willen zeggen: „Wij willen bewijzen dat we *wel* belangrijk zijn. We willen onszelf bewijzen dat we sterk zijn en we zullen ervoor zorgen dat ook anderen notitie van ons nemen.” Hun grootste drijfveer is daarom **VECHTEN OM INDRUK TE MAKEN**.

De verklaring voor het feit dat de adolescent boven-beschreven gedragingen meer vertoont dan de leeftijd van ca. 16 jaar, moet gezocht worden in zijn moeilijke positie in de samenleving. *Hij is sexueel volwassen* en toch wordt met alle morele, economische en maatsch. wapens getracht de leeftijd, waarop sexueel gedrag is toegestaan, uit te stellen.

Zijn *verlangen naar volwassenheid* wordt niet bevredigd. De tussenpositie van noch kind noch volwassene geeft hem geen mogelijkheid een eigen identiteit te hebben. *Evenals volwassenen* wordt hij voor werk, prestatie en verkeerde daden zelf ter verantwoording geroepen, doch overigens heeft hij *voor vrijwel alles de ouderlijke toestemming nodig* (van keuze van opleiding tot bezoek op eigen kamer toe). Zijn grenspositie is niet duidelijk, met gevolg, dat hij *zich onzeker voelt* en vandaar een grotere behoefte aan geborgenheid en het verlangen naar avontuur om eigen identiteit te bewijzen.

De volwassenen - dus wij - verwijten hem zijn luidruchtigheid en onverantwoordelijk gedrag, zijn „nog kind zijn”, maar accepteren hem niet als gelijke.

VOOR WELKE TAAK ZIET DE RECLASSERING ZICH GESTELD?

Het zou tijdverspilling zijn te trachten de jeugdbenden te ontbinden, want, zoals eerder aangetoond is, hebben de leden elkaar nodig en zullen daarom steeds nieuwe groepen vormen. Meer efficiënt is het te trachten met deze groepen te werken.

Er zal tijd aan hen besteed moeten worden opdat zij zich aanvaard weten. Het is gemakkelijk om hen af te wijzen. Ze zijn vaak vuil en soms bijna kwaadaardig agressief, waardoor ze de Maatsch. werkers vaak een beetje beangst maken.

Angst is echter nooit een goede basis waarop anderen ontspannen en tolerant tegemoet getreden kunnen worden. Ondanks dat moet er getracht worden contact met hen te zoeken, in hun benden te komen en daar aanvaard te worden.

En dit is o.a. de taak waarvoor de recl. zich heden gesteld ziet.

De hr. Pijnaker zelf heeft contact met een opvangcentrum voor jonge mensen, die met allerlei problemen zitten. In de ongedwongen sfeer van het centrum is het voor deze jongeren mogelijk om met een psychiater, psycholoog of maatsch. werker, die daar aanwezig zijn, te praten. Ook zijn er speciale werkers die de straat op gaan om daar contact met deze jeugd te zoeken. Er komen groepsgesprekken van, waarin ze zowel over eigen moeilijkheden komen te spreken als over de problematiek, die ze in de maatschappij constateren. Bij dit laatste komen vaak agressie en angst los, hetgeen dan weer aanleiding is tot gesprek. Het is van belang dat er kleine opvangcentra komen met koffie-bars e.d.

De hr. P. uit met klem de mening dat de maatschappij moet zorgen voor mogelijkheden voor de jeugd om zich ergens voor in te zetten. Als je jong bent moet dat mogelijk zijn, het hoort bij de jeugd om ergens de tanden in te zetten om te kunnen vechten voor een ideaal. Dit hangt immers samen met de behoefte aan avontuur.

Samenvattend zegt spr. dat de hulpverlening van de reclassering uit materiële en immateriële hulp bestaat. Voor de eerste, bestaande uit behoefte aan geld, kleding en werkgelegenheid worden de G.S.D. en het G.A.B. ingeschakeld. De immateriële hulp staat echter centraal en komt neer op beïnvloeding van *de client* en op beïnvloeding van *de omgeving*, waaronder ook maatschappij-kritiek te rekenen valt.

De hulpverlening geschiedt vanuit team-verband. Psychiater, psycholoog en maatsch. werkers hebben allen gelijke inbreng vanuit eigen discipline en nemen gezamenlijk beslissingen. De methode van behandeling geschiedt in drie fasen:

1. *Het individuele contact* met de maatschapp. werker.
2. *In groepsverband*. Hierbij wordt steeds in het oog gehouden wat Prof. Carp hierover gezegd heeft n.l. „in het voor elkaar zorgdragen en het met elkaar delen van actuele conflictsituaties steekt een belangrijk socio-therapeutisch element”.
3. *Het opbouwen van een relatie-patroon in de omgeving*, waarbij client bewijzen kan dat hij het in fase 1 en 2 geleerde in praktijk weet te brengen.

Hierna illustreerde spr. zijn voordracht met een boeiend praktijkgeval en eindigde met een citaat van Epictetus om te onderstrepen dat reeds in de Oude Wereld geweten werd dat training een „conditio sine quo non” is om eigen minderwaardigheid te overwinnen en te komen tot een optimaal functioneren en bevredigende omgang met elkaar. Dit citaat luidde:

*„Zonder oefening bereikt men op geen enkel punt meesterschap
Wilt ge een bekwaam citherspeler worden, tokkel dan dagelijks uw cither,
wilt ge een goed atleet worden, laat dan uw halters geen dag rusten,
want elk vermogen neemt toe door de erbij passende oefening.
En omgekeerd,
Lig eens tien dagen te bed en sta op: Gij zult bemerken hoe slap uw
benen zijn. Zo is het ook gesteld met de kunst aller kunsten: de
kunst om goed te leven. Wanneer gij u daarin niet gestadig en op de
juiste wijze oefent, zult ge levenslang de stumper blijven, die gij zijt.”*

Verslag: L.M.R. R.-St.

DE MOGELIJKHEDEN IN DE ERGOTHERAPIE TOT HET BEHANDELEN VAN PERCEPTIESTOORNISSEN

Verslag van de voordracht van Mevr. H. Breddels-Munnik, Ergotherapeute en hoofddocente van de opleiding ergotherapie v/h Revalidatiecentrum „Goois Kinderziekenhuis”, gehouden op 20 februari 1971 te Amsterdam.

De ergotherapie is een med.behandeling aan gehandicapten door het stimuleren van activiteiten (vgl. Grieks: ergo) en wordt bedreven in een 20 tal ziekenhuizen en revalidatiecentra. Zij heeft o.a. vooral te maken met *perceptiestoornissen*, en wordt zowel bij volwassenen als bij kinderen toegepast.

Mevr. Breddels is gespecialiseerd in de ergotherapie voor kinderen.

Men moet de ergotherapeute plaatsen in de para-medische sector als medewerkster van de arts. Het werkterrein ligt niet zozeer bij „zieken” dan wel bij hen die een trauma hebben doorgemaakt waaraan een handicap werd overgehouden.

Het zou niet zo moeilijk zijn - en mogelijk minder interessant - als de handicap slechts lichamelijk was en zich door oefening zou kunnen herstellen, of compenseren in een om-scholing.

Er is echter een duidelijk verband met de psychische functies, waardoor de ergotherapeute nooit met handicap op zich zelf te maken heeft maar steeds met *de mens*, die gehandicapt is.

De naaste collega's zijn o.a. de fysiotherapeuten. De patient weet dat de fysiotherap. komt om zijn lich. functies zo snel mogelijk weer te herstellen. Zij oefent het gehandicapte lichaamsdeel en schrijft oefeningen voor. *De patient oefent heel bewust.*

De ergotherapeute daarentegen zal moeten zoeken naar „onopvallende” oefeningen, zowel op lich. als op geestelijk terrein.

Ter illustratie noemde mevr. Br. een 4 jarig jochie met een elleboog con fractuur. Uit de rapporten van de verpleegster blijkt dat Jantje druk, moeilijk en lastig is. Ook de psycholoog heeft zijn gegevens verstrekt. De ergotherapeute zoekt nu naar *een uitingsmogelijkheid*, waarbij tegelijk *een elleboogoefening wordt ingebouwd*; bv. schilderen.

J. krijgt hiervoor een groot vel papier (gefixeerd op een formica onderlaag), met de opgaaf het helemaal prachtig te kleuren voor bv. moeders verjaardag. Zelf kiest hij de kleur. De verf, aangemaakt op een bord, wordt nu achter het papier geplaatst, zodat hij er telkens naar zal moeten reiken. Er kan met de kwast of met de handen worden geschilderd naar gelang het een éénhandige activiteit geldt of beide ellebogen geoefend moeten worden. Het kind heeft veel plezier in het werk. Het is niet nodig hem te zeggen: „buigen - strekken”, want het is ongeweten met die oefening bezig. De activiteit komt bij het kind van binnen uit, omdat het werkje hem interesseert. Daarom zal steeds een beroep gedaan worden op wat de patiënt ambieert, waarbij de ergo-therapie vervolgens de noodzakelijke oefening inbouwt.

De physio-therapie en ergo-therapie sluiten elkaar geenszins uit. De eerste legt de schakel en leert de beweging aan. De ergotherapeut probeert vervolgens de oefening tot een gewoonte te maken, waardoor de beweging vaker, gemakkelijker en in functie plaatsgrijpt.

Is het werkje volbracht (zie voorbeeld hierboven) en het papier weggehaald, dan blijkt dat de tafel een grondige beurt nodig heeft. Het schoonmaken met spons en zeem oefent wederom dezelfde spierbeweging.

Hier ligt echter tegelijk de mogelijkheid tot het aankweken van eigen verantwoordelijkheidsbesef, eveneens een taak van de ergo-therapie in een revalidatiecentrum.

In de meeste ziekenhuizen wordt *de patient geleefd*. Vanaf het moment van binnenkomst is zijn dagelijks leven geprogrammeerd, met gevolg dat vaak eigen levensrythme verbroken wordt.

Zo'n veranderd levensrythme kan voor de patient een frustratie zijn, waarop de ergo-therapeut zich heeft te bezinnen. Vooral bij langdurige opname in een revalidatie-centrum loopt men gemakkelijk de kans het kind tot lijdend voorwerp te maken, maar de ergo-therapeut zal zoveel mogelijk trachten de patient bepaalde taken, eigen verantwoordelijkheidsbesef en het nemen van een beslissing (ook al is die dan verkeerd) te laten behouden. Meestal is men echter geneigd tot corrigeren en daarom heeft dit punt in de gesprekken met de psycholoog constante aandacht.

Uit het voorgaande blijkt hoezeer een therapeut en vooral een ergotherapeut in teamverband moet kunnen werken. NIEMAND REVALIDEERT ALLEEN, dat is een vuistregel.

Zouden wij *niet* kunnen samenwerken met de fysiotherapeut, dan werkt men *tegen elkaar in*. Als er geen goed contact is met de verpleging komen er conflicten met de dagelijkse gang van zaken en het paedagogische vlak.

Ook met de *logopedie* (spraakleer) vormen zij een verband, want door muziek, zingen en spelletjes (waarmee veel gewerkt wordt) wordt de spraak mede gestimuleerd.

Met de *maatschappelijk werkster* is contact nodig bij de terugkeer naar huis. Zij bekijkt de

woning en de leefsfeer, maar de ergotherapeut volstaat met de praktische, technische kant van de zaak. Zij geeft aan of de badkuip te laag of te breed of te wijd is, of de deur uit het toilet gehaald moet worden opdat de rolstoel binnen gereden kan worden.

Samengevat hebben allen onder leiding van de arts een taak iedere patient, die binnenkomt, als mens te blijven zien.

Mevr. Br. meent dat het zinloos zou zijn alleen op het ziektebeeld te gaan werken. Zij meent dat het beter is om de mens als geheel tegemoet te treden en dat geprobeerd moet worden de visie van de patient op zijn eigen handicap te weten te komen: wat hij ermee doet, of hij ermee heeft leren leven, of hij er nog mee geholpen moet worden en wat de mogelijkheden zijn. Wanneer er dan duidelijk medewerking van de patient is, kan pas een klein resultaat verwacht worden.

De kinderen in het Centrum maken wel degelijk een differentiatie tussen de physio-therapeuten (de „oefenjuffies”) en de ergo-therapeuten (gewoon de „juffies” zonder meer).

Bij de eersten liever niet!, geldt hoofdzakelijk het *moeten*, bij de laatsten sta je als het ware in de rij, want daar geldt *mogen*. Dat „mogen” ook oefenen is, zien ze niet zo.

Voor ouderen gelden echter andere maatstaven. Aanvankelijk waren de ergo-therapeuten van mening, dat *elke* activiteit verstoep diende te worden, er niet bij denkende, dat de patient hier *wéér* gedegradeerd werd tot onmondige. De praktijk bracht echter de fout aan het licht o.a. bij een meisje met een voetafwijking. Dit patientje mocht op *een toestel met voetbediening* een stola weven en de ergo-therapeut legde steeds de nadruk op het werkstuk en de handvaardigheid. Na enige tijd echter wilde het meisje vaker naar de physio-therapeut en werkte minder op het weeftoestel. Toen het tot een vraag kwam zei ze: „Juf ik vind die stola maken erg leuk, maar ik wil beter worden en oefenen”. Hieruit is wel gebleken dat ouderen baat hebben bij het *weten* dat oefenen d.m.v. een werkstuk zeer effectief is.

Voor oudere kinderen en volwassenen is men dus helemaal op de verkeerde weg wanneer de activiteit zonder meer „verstoep” wordt, want dit „wegstoppen” gaat bovendien tegelijk gepaard met het bekende „bemoederen”. („Toe maar mevrouwtje, het valt best mee, even flink zijn” enz.) hetgeen de mensen alleen maar verschrikkelijk prikkelt, en er bereikt wordt wat juist niet bedoeld wordt n.l. *tegenzin*.

Vervolgens ging spreekster over tot een speciale afwijking n.l. het uitvallen van het *perceptie-vermogen*.

Behalve de waarneming via de zintuigen heeft de mens nog een waarnemingsapparaat binnenin zich (de kinaestetische zin), waarmee o.m. de stand van het lichaam, de spierverhouding enz. geregeld en al het waargenomene gecoördineerd wordt.

Wanneer nu dat deel van de hersenen is uitgevallen, hetzij door geboorte of ongeval (hersenvloedingen) dan kan de patient wel waarnemen doch niets met het waargenomene „doen”, er zijn geen verbindingen mogelijk, er worden geen conclusies gemaakt, de beelden blijven los van elkaar.

Voorbeeld: Patientje ziet een plaatje, waarop het gezin om de tafel zit te eten. Het kan verschillende beelden opnoemen: de man, de kinderen, de vrouw, de soepterrien enz. maar dat ze allemaal gaan eten en dat de moeder de soep opschept weet het niet. Zo ook met het gehoor. Zij hoort wel voetstappen, maar concludeert niet dat er iemand aankomt.

Normaal leert een kind langs de natuurlijke spelenderwijs weg. Vanaf het moment dat hij in de wieg ligt krijgt het ervaringen van ruimte en begrenzing, van veraf en van dichtbij, van hard en zacht. De volwassene heeft toe te zien en waar te nemen wanneer het kind aan een nieuwe ervaring toe is en zijn wereld verruimd moet worden (de box - lopen - stappen).

Steeds zijn er nieuwe ervarings-prikkels waar het achteraan gaat en aldoende zet de motoriek zich in wisselwerking met de omgeving in beweging en volmaakt zich.

De ergo-therapeut heeft te maken met het feit dat het (spastische) kind niet uit zichzelf de ruimte heeft weten te benutten en dus geen ervaring heeft van hoogte, laagte, diepte, hard, zacht enz. want het heeft nooit bezig kunnen zijn. Velen van deze kinderen werden ten onrechte *niet in de box gelegd of neer gezet* en daardoor was de fase van ontdekken afgesloten met het gevolg dat deze mogelijkheden aan het kind werden onthouden, waarmee ze in een negatieve cirkelgang terechtgekomen zijn: geen motoriek - geen prikkels tot ontdekken - geen exploratiedrang - geen mogelijkheid tot het opdoen van zintuigelijke prikkels, waardoor ook weer niet de motoriek gestimuleerd wordt en het kind meer achter komt dan door de handicap primair noodzakelijk is.

Dit bovengezegde is door de praktijk bewezen waar oudere kinderen (tot $\pm$ 12 jaar) soms door intensieve perceptie-training tot meer mogelijkheden kwamen en daarbij zoveel meer menselijk werden.

Allereerst moet de therapeut nagaan waar de patient in de babyperiode is blijven steken om daarbij te kunnen aansluiten, wat zeggen wil dat niet op de kalenderleeftijd moet worden afgegaan. Aanvankelijk maakte men de fout dat een 6-jarig kind niet meer met een rammelaar kon worden lastig gevallen, terwijl deze oefening voor zijn ervaring nog van belang was.

Het niet kunnen ervaren van de ruimte heeft zeer verstrekkende gevolgen.

Behalve een zich niet kunnen oriënteren, heeft het tevens vat op een mindere of geen leefbaarheid.

Bij het lezen bv. kunnen deze patientjes geen onderscheid zien in de letters b, d en p, die steeds dezelfde vorm hebben maar anders in de ruimte zijn geplaatst.

Bij het rekenen zeggen de termen „erbij” „eraf” en „meer en minder” hen niets. Er komen stoornissen voor in het twee-en drie-dimensionale begrip. Sommigen herkennen de twee- en anderen de drie-dimensionale vorm, waardoor moeilijkheden kunnen ontstaan met de leer-machines (van de mytylschool), die geheel op het televisiebeeld zijn afgestemd.

Een andere stoornis in het waarnemingsvermogen is het gemis aan kennis van het lichaams-schema. Meestal zijn hand, voet, buik en mond bekend door de dagelijkse intraining bij het wassen en eten, doch het is niet tot begrip geworden, zodat opgaven als „ga eens op je knieën liggen” niet kunnen worden opgevolgd. Door het uitvallen van het lichaamsschema weten deze patientjes niet wat ze met het lichaam kunnen doen. Om een beeld te geven: ze gaan lopen, maar voelen niet dat hun knie nog gebogen is of dat hun voet scheef staat en slaan dan voorover of struikelen.

Omdat de perceptie, het vermogen tot waarnemen, verbonden met hersenwerking voor een groot deel berust op concentratie is de eerste voorwaarde voor de perceptie-training contact- en concentratie-oefeningen.

Mevr. Breddel zegt tot slot dat het hier te ver voert om de methode in z'n geheel uit te leggen, doch demonstreerde verschillende aspecten ervan aan duidelijke dia's.

L.M.C. R-St.

Alleen hij zoekt de eenzaamheid, die minder gemakkelijk aan de gebreken van anderen kan wennen dan aan zijn eigen gebreken.

Fliegende Blätter.

Wie de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie bij testament wil gedenken wordt aanbevolen daarvoor de volgende formulering te gebruiken:

Ik legateer aan de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie gevestigd te Amsterdam de som van fl. ...., vrij van alle rechten en kosten, ook van het recht van successie.

ENQUETE

Teneinde de cursusleiding in staat te stellen veranderingen en verbeteringen in de werkwijze en inhoud van de cursus onder ogen te zien, werd onder de cursisten van het jaar 1969/1970 een enquête gehouden.

Enkele gegevens willen we hier graag vermelden:

1. Er kwamen 36 beantwoorde vragenlijsten binnen dwz. $\pm$ 50%.
2. Meer dan de helft der cursisten had zich aangemeld door *persoonlijke relaties*, de overigen via *advertenties*.
3. De vrijdagavond als cursusavond werd door de meesten geprefereerd.
4. Sommige cursisten noemden enkele aanvullende onderwerpen zoals:
Kinderbescherming - sociologie - I.P.methodiek.
5. Als kritiek werd o.a. genoemd
  - a. De I.P. moet meer meegaan met deze tijd.
  - b. Boekenlijst en films zijn verouderd.
  - c. Sommige onderwerpen zouden compacter, andere juist uitgebreider gedoceerd moeten worden.
  - d. Te weinig contact, zowel tussen cursisten onderling als tussen cursisten en docenten.
  - e. Er zou meer studiebegeleiding moeten zijn.

In het algemeen staat men *positief* t.o.v. de Individualpsychologie en de cursus.

De cursusleiding.

oud - cursisten

Als er plaats is en de desbetreffende docent geen bezwaar heeft, kunnen oud-cursisten desgewenst enkele lessen van de cursus bijwonen.

Om hiervoor toestemming te krijgen, moet men zich minstens EEN WEEK VAN TEVOREN wenden tot Mevr. B.J.M. Strobosch-van Duyne, Raphaëlstraat 18-1, Amsterdam-Z,
telefoon 020 - 79.43.63.

Adreswijzigingen

Mej. H.J.M. Besseling	naar Middachtensingel 98	Arnhem.
Hr. L. v. Laer	naar Vlasstraat 8	's-Gravendeel.